

Henri Bruning
schrijft over:

HET POPULAIRE HANDBOEK

W EINIG opgaven schijnen mij zoo delicaat en veel-eischend als 't schrijven van 'n literatuur-geschiedenis, ook als deze geschiedenis, gelijk die der moderne katholieke literatuur in Engeland, nog maar krap een eeuw omvat. Men moet beknopt en in hoofdlijnen samenvatten wat in wezen even uiterst gecompliceerd en geheimzinnig in zijn samenstelling en ontwikkeling is als het leven zelf, terwijl de „noofdlijnen“ (van figuren, werken en tijdperken) zelden het belangrijkste en nimmer karakteriseerend zijn. Wat zegt, omtrent van Deyssel, de wetenschap dat hij een trotsch individualist is geweest als men weet dat ook Kloos dit was, terwijl beiden, juist als individualist, twee geheel verschillende persoonlijkheden hebben opgeleverd. Waarde en wezen van een mensch, van een werk, van een tijdperk worden niet bepaald door het „wat“ maar door het „hoe“, en dit laatste laat zich nu eenmaal niet in enkele alinea'tjes opvangen. Het „hoe“ heeft hier niet alleen betrekking op het individueel beleven, het oorspronkelijke, persoonlijke, geheel-eigene (van anderen onderscheidende) ervan. Een ernstige literatuurgeschied-schrijving is een hachelijk ondernemen: men pleegt haar stellig niet in luttele jaren tijd, het is een levenswerk, — en een levenswerk van een uitgelezen geest.

Maar wat te denken van een populaire literatuur-geschiedenis? Hier moet men niet alleen samenvatten wat zich maar zelden tot een samenvatting leent, hier wordt men tevens verplicht voor het groote publiek bevattelijk te maken wat nu eenmaal niet voor het groote publiek bevattelijk is. Men behoeft niet per se de meening te huldigen dat kunst een luxe is (al heb ik tegen die meening niet zoo veel bezwaar) om vast te stellen dat de literatuur, in haar beste vertegenwoordigers, boven het bevattingsvermogen van het gros gaat. Men moet gaan vereenvoudigen, verhelmen, achterbaks houden, en daarbij het air sannemen alsof er eigenlijk geen vuiltje aan het azuur van uw litterair-historisch geweten voorblijft. Men moet zich dus houden aan bevattelijke, algemeene, oppervlakkige karakteristieken. Men moet niet allereerst over iets willen schrijven (en dan zoo gewetenavol mogelijk), maar allereerst voor iets, en dit laatste „iets“ is Jan Publiek. Alles moet kort, simpel, simplistisch zijn, en bovendien de allure hebben van onbetwistbaar. Men is dus aangewezen op het optrekken (en ophouden) van een schijn. Men is daarmee gedoemd tot een kort simpel, simplistisch (en eveneens onbetwistbaar) onrecht, en dit even zoovele malen als men schrijvers en werken behandelt die niet simpel en niet simplistisch zijn, en dat is geen enkele figuur van eenige beteekenis. Een populair handboek schrijven beteekent: met een ernstig gezicht over iets heen schrijven en de allure sannemen tot iets te wijden. De heele kunst van de populaire kunst-geschiedenis is: elk inwijden zorgvuldig vermijden en toch de suggestie wekken dat de lezer de koe bij den staart heeft (op haar horens stelt hij vanzelf geen prijs). Het is met zoo'n populaire literatuur-geschiedenis als met de vaderlandsche en algemeene-geschiedenisboeken onzer jeugd. Men dacht, op die harde, vervoelose schoolbanken gezeten, dat heele werelden ontloten werden, maar zij werden juist, gewetenavol, voor u afgesloten.

Heeft men u verteld, dat de zaak heel wat ingewikkelder en twijfelachtiger was dan in uw boekjes werd voorgesteld? Neen, nietwaar? Beknopt in hun samenvatting, sloot hun nuchter, zakelijk en zeker relaas der vele feiten zorgvuldig af wat later even zoovele fantastische, samengestelde, woelige (en verschillend te interpreteren) werelden bleek als feiten. Niet alleen bleek dan (later), dat personen en feiten onwaarschijnlijk (onherkenbaar) vereenvoudigd waren, ook bleek dan meer en meer dat van al dat als stabiel gerveerde en als substantieel verorberde het noodige betwistbaar en het ware vaak „heel anders waar“ was dan men zelfs maar bij benadering vermoeden kon; men ontdekte over vrijwel elk historisch feit en elke historische persoonlijkheid een ganache literatuur van met elkaar slaags zijnde deskundigen, en op een gegeven moment bleek dat heele boekje uit uw argelooze en bevallige jongelingsjaren, bleek dat schip waarmede ge de zeeën der historie bevoer (naar 'n knal-cijfer op uw rapport), niet meer dan een plank te zijn geweest, met spijkers en barsten, ergens drijvend op een slootje dat, na twintig, dertig veertig vertakkingen, een afgetapt riviertje bleek te zijn dat, inderdaad, oók nog wel ergens met die woelige wereldzee een verbinding onderhield. Men begreep, dat men eigenlijk nog niets begreep. Men kende den allerbuitensten buitenkant, 'n jaartal, 'n naam, 'n feit; men wist daarmee precies zooveel van het feitelijk gebeuren als men weten zou van een vliegmaschine waarvan u onthuld werd dat 't uit 'n schroef, 'n staart, 'n cockpit, 'n stel vleugels en nog zoo wat bestaat.

Nu, met een populaire literatuur-geschiedenis staat het niet veel anders. In het gunstigste geval is het „ware“ ervan op een heel andere manier waar dan men ooit had kunnen vermoeden. Men is ermee in het bezit gekomen van een kleine handleiding, waarvan het nut zou kunnen gaan beginnen als men er de nuttelooheid van zou gaan begrijpen: als men zich verder in de literatuur zou willen gaan verdiepen. Maar populaire handboeken worden slechts gelezen door lieden die zich niet willen „verdiepen“, voor wie het populair handboek de hoogste wijsheid is (en moet blijven). Alzoo: welk is dan het nut van het populair handboek? 'n Weinigje schijn-eruditie.

Ik zei dus, dat het de doem van een dergelijke literatuur-geschiedenis is, een reeks onrechten te moeten plegen. Welnu, aan deze doem ontkomt ook Joseph Metzger in zijn „Das Katholische Schrifttum im Heutigen England“ niet, Metzger wel het allerminst. Het is een verzameling van oppervlakkige, onpersoonlijke en grove karakteristieken en een horribele reeks (gejkte) gemeenplaatsen. De verdienste van dit luyge boekje van vierhonderd bladzijden is dan (als

men er prijs op stelt die verdienste aan de weet te komen) behalve de luyver eraan besteed en de conclusie die den lezer in de mond wordt gegeven (n.l.: „Hoera, wij leven nog; ook dáár; in Engeland; wie had dát kunnen denken!“), dat het bijna-scrupuleus-informatorisch is op het gebied van het aantal Katholieke auteurs (ik heb zoo'n idee dat er niet één is overgeslagen, geen van der Lans en geen allerjongst litterair ukkie), het aantal hunner gewrochten, derzeiver onderwerpen, stokpaardjes en strekkingen, het aantal bekeeringen enzovoorts, enzovoorts. Daarnaast vinden we de heele zaak, duidelijk en overzichtelijk als een goed bijgehouden kasboek, gerubriceerd, verdeeld en weer onderverdeeld; er is een inleiding bij, die zoo het een en ander omtrent de Oxford-beweging en heur verloop vertelt (en ook niet vertelt, meende ik te bemerken) en eens eventjes, lang niet mis, omschrijft wat Katholieke literatuur zool altemaal kan omvatten, omspannen (nietwaar, we zijn unverseel), en wat men dus „im heutigen England“ doende is te omspannen — kortom, men kan, als men dit alles goed heeft opgenomen en, vooral, aangenomen, niet anders dan besluiten, dan dat het daar, in Engeland lang niet mis is. Maar ja, de werkelijkheid schijnt toch wel een beetje anders dan ons in deze knaster gesuggereerd wordt. Ik zal zeker niet ontkennen dat wij in Engeland over belangrijke en benijdenswaardige gestalten beschikken én: beschikt hebben — namen als Manning, Thompson, Patmore, Chesterton, Belloc, om maar enkele te noemen zeggen voldoende — maar dat de huidige Katholieke literatuur in Engeland, als geheel genomen, zoo weinig bekendheid bezit ligt voorzeker toch niet aan de „zahlenmäßig geringe Prozentsatz der Katholiken und die mangelnde materielle Grundlage zu einer zweckmässigen Propaganda.“ Natuurlijk is het waar, dat de katholieke in Engeland van de 46.2 miljoen inwoners die Groot-Brittannië met inbegrip van Noord-Ierland telt, slechts 7 procent (3½ miljoen) vertegenwoordigt en dat het merendeel van die katholieken nu niet bepaald kapitaalkrachtig is, maar daarnaast staat nog het feit van de twee en driekwart miljoen katholieke Ieren (hetgeen tezamen al een afzetgebied van rond 6 miljoen stervelingen oplevert) én, niet te vergeten, het enorme voordeel dat de Engelse taal, als wereldtaal, nog een fantastisch aantal wereldbewoners buiten Groot-Brittannië en Ierland bestrijkt. Maar afgezien van dit alles dat zeker een niet onbelangrijke materiele basis voor het maken van propaganda zou kunnen scheppen, — een literatuur wordt niet bekend door de aanwezigheid van centen, maar door de aanwezigheid van talenten. Literatuur propageert zichzelf. Men kan nu wel het onderscheid maken tusschen Highbrows (esoteriekers die zeer bewust niet voor het groote publiek schrijven, Lowbrows (auteurs die zeer bewust op de grove instincten van het vulgus speculeeren en middlebrow-writers (schrijvers die noch het een, noch het ander doen, maar eenvoudig het beste van zichzelf geven) en zich troosten en gelukkig prijzen met het prijzenswaardig feit dat het gros der hedendaagse katholieke auteurs in Engeland tot deze laatste categorie behoort. — deze classificatie zegt weinig en verklaart nog minder zekere onbekendheid waarvan het de verklaring wil zijn. Want het zijn juist deze laatsten die, mits zij met hun „beste“ waarlijk iets betekenen, een literatuur haar vermaardheid geven. Het komt mij voor, dat het 'n onaanzienlijk aantal dezer laatsten is, het minste getal der waarlijk betekenisvolle middlebrows, dat de katholieke Engelse literatuur zoo'n gering percentage der wereldbewoners doet bestrijken. Dit boek nu wil vier honderd bladzijden lang het tegendeel suggereren en met zijn verschijnen iets van het propagandische werk verrichten dat door gebrek aan geld niet kan worden ondernomen. Maar het is, ik zei het reeds, een populair handboek, en een populair handboek — dit zei ik nog niet, maar moest ik onvermijdelijk gaan zeggen — kan men als propaganda wel afschrijven. Het zegt niets, het karakteriseert niets, en het definieert niets; het zegt alleen: „Hoera, wij leven!“ maar dat is propaganda voor heel iets anders; en voor de rest is het bluff, humbug en kletsakoek, en onbeschrijfelijk vervelend bovendien.

bluff, humbug en kletsakoek, en onbeschrijfelijk vervelend bovendien. Als men (gesteld dat dit noodig zou zijn) werkelijk propaganda zou willen maken voor het zeer bijzondere, dat er met de katholieke literatuur „im heutigen England“ aan de hand moet zijn, dan stelle men een bloemlezing samen, een keur uit het voortreffelijkste dat er momenteel gepresteerd wordt; dit zou, gesteld dat er iets te openbaren is, inderdaad openbaard kunnen zijn. Of men vertale dat voortreffelijke (en dan op een voortreffelijke manier). Het komt mij voor, dat Gerard Wijdeveld, met zijn weinige, doch zeer bijzondere vertalingen van Coventry Patmore's gedichten ten maal meer wenselijke propaganda heeft gemaakt voor de katholieke literatuur in Engeland dan Metzger met zijn vier honderd bladzijden tellend, aartsvervelend litterair kasboek.

Moge ik u (bij wijze van propaganda!) hierbij en tot besluit een dezer vertalingen (herschepingen) door Gerard Wijdeveld offereeren; en moge dit u een flauw vermoeden geven van hetgeen er, nog niet zoo lang geleden, in Engeland gepresteerd werd (aan de hand van Metzger's Patmore-beachouwing krijgt ge er geen flauw benul van). Ge kunt deze vertaling vinden in Wijdeveld's laatste bundel: „Het Voorschot.“

(Zie vervolg pag. 13)

1) Joseph Metzger: „Das Katholische Schrifttum im heutigen England“; Verlag Kösel-Pustet, München 1937.

Het Populaire Handboek

Vervolg van pag. 43

DE AZALEA

Daar, waar het eerste morgenuur
 zonlicht aan onze kamer pleegt te geven,
 staat een azalea, door haar gekweekt, wier geur
 de geur was van haar lentelijk, aanmuntig leven.
 Gisteravond waren fijne spitsen van saffraan,
 vertroeteld om zoo lieflijke geijkens,
 juist op het punt, open te gaan.
 O God, de droom, die mij verschenen is
 vanmorgen vroeg! Ik droomde, zij was dood,
 en 'k kreunde in mijn bed van diepen nood.
 Doch, wakker schrikkend, o mijn God, heb ik haar niet gewekt,
 maar lag, met nog gesloten oogen uitgestrekt,
 overgelukkig in die zoete sfeer rond mij,
 die ik zoo goed herkende: zij was mij nabij.
 Spijdeloos dankbaar was mijn hart en blij.
 Totdat mij schoot
 iets duizeligs door mijn verwarde hoofd:
 het was d'azalea, en zij was dood!
 De warme nacht had d'aarzelenden bloei ontbonden
 en ik was ingeslapen met bij mij,
 dicht aan mijn borst, een brief, toevallig weergevonden,
 waarin zij zei:
 „Tot morgenavond dan, o eigen mijn;
 zoo spoedig weerzien maakt het scheiden goed:
 morgen weer in uw armen, klein en zoet,
 zoet voor mijzelf, die zoet voor u mag zijn.”

HENRI BRUNING.